

asiakkaan tai potilaan omaehtoiselle ja persoonalliselle sydämen ja mielen muutokselle. Ammatillisuus ja ihmisyyttä eivät sulje toisinaan pois — kummallakin on aikansa ja paikkansa.

Heiskanen väitti, että termistä ”eksistentiaalinen” saattaa tulla eräänlainen taikasana, jolla avataan päihdeongelman lukkoja. ” — muutoksen avaimet ovat tietysti kokonaisvaltaisen ihmiskäsityksen laatijoiden hyppyyssissä. Kirkon ulkopuolella ei ole pelastusta —. Siinä sitä taas ollaan.”

Missä? Siinäkö, että ainoan oikean tiedon haltijat ovat jälleen käskemässä, mihin mennään ja kenen ehdoilla? Vai siinä, että alkoholisti itse osoittaa suunnan ja ehdot — itselleen, ei muille?

Kuka tahansa meistä saattaa kokea vallan toisiin ihmisiin niin päihdyttäväksi, että lankeaa ensimmäisen vaihtoehdon mukaiseen toimintaan. Heiskaselle ei ole varmaan mitään uutta siinäkään, että me kannatamme jälkimmäistä vaihtoehtoa, joka on periaatteessa ”vallaton”. Homman juju on siinä, että holistisen ihmiskäsityksen laatijoilla ja hyödyntäjillä ei ole hyppyyssissään tyhjentävää maailmanselitystä. He jättävät määrittelemättä, miten itse kukin meistä tulkitsee ja ymmärtää omat kokemuksensa. Ainoa, minkä he saattavat tehdä, on osoittaa vaihtoehtoja omien kokemustensa pohjalta. Kokemus jää lopulta kokijan itsensä tulkittavaksi ja ymmärrettäväksi.

Jos alkoholistin pelastukseksi tuleekin hänen oma kirkkonsa, mitä jää päihdehuollon tilille? Jäävätkö päihde-työntekijät pyörittelemään peukaloitaan kahvituntia odotellen, hypistelemään kortistojaan ja kirjoituskoneensa näppäimiä? Vai oppivatko he uuden puhettavan asioista, joiden parissa he askartelevat? Oppivatko he hyväksymään, että mikäli he eivät toimikaan vallitsevan käytännöllis-taloudellisen ihmiskuvan pohjalta, heillä ei enää olekaan sitä valtaa, joka heillä ehkä ennen on ollut?

Onko ehkä niin, että virallisten instituutioiden käytännöllis-taloudellinen ihmiskuva kohdistaa meihin niin suuren eksistentiaalisen paineen, ettemme voi muuta kuin luovuttaa? Vai onko muita vaihtoehtoja?

Veli Matti Helminen — Kalervo Koskela

Alkoholirikollisuus Helsingissä vuosina 1884—1905

”Helsinki hallitsee maata ja viina hallitsee Helsinkiä.” (Kylväjä 1905)

”Ellei viinaa saada luvallisilla niin sitä hankitaan luvattomilla keinoilla ja ellei sitä sittenkään saa, niin juodaan vaikka paloöljyä.” (Uusi Suometar 1903)

Alkoholijuomien valmistuksen, myynnin ja anniskelun ympärille muotoutunut rikollinen toiminta oli 1800-luvun lopun Suomessa kiinteä osa alkoholipoliittisten ongelmien moninaista kirjoa. Aikalaiset kokivat laittoman väkijuomaliikkeen jopa aivan keskeiseksi alkoholipoliittista säätelevä vaikeuttavaksi tekijäksi. Teollistuvan ja kiihkeästi kasvavan Helsingin alkoholiongelmia puoles-

taan kärjistyivät juuri 1880- ja 1890-luvulla ja voimistunut julkinen keskustelu toi selvästi esille myös alkoholi-asetusten vastaiset rikkomukset.¹

Vuosina 1884—1905 Helsinki edusti Suomen kirjavassa mutta vähitellen tiukentuvassa alkoholipoliittisessa ilmastossa selvästi sallivinta linjaa. Tästä huolimatta myös pääkaupungissa oli runsaina oikeustapauksinakin esille tullutta alkoholirikollisuutta.² Etenkin yksityishenkilöiden asunnoissaan harjoittama paloviinan salakapakointi ja pienten ruokapuotien väärinkäytökset mallasjuomakaupassa olivat yleisesti esillä kaupungin raastuvanoikeudessa. Kaikesta päätellen oikeustapaukset edustavat vain ”jäävuoren huippua”, ja alkoholirikollisuuden todellista laajuutta on mahdoton selvittää.

Laiton väkijuomaliike oli oikeustapausten nojalla vilkkaimmillaan 1880-luvulla, jolloin se paloviinan salakapakoinnin osalta oli tiiviisti sidoksissa yksityisasuntoihin salakapakointisijoiden ollessa voittopuolisesti vanhempia naishenkilöitä. Vuosisadan taitteeseen tultaessa syytteet alkoholirikoksista vähenivät huomattavasti. Aivan ajanjakson loppuvuosina paloviinan salakapakointitapaukset lisääntyivät jälleen, tällä kertaa esiintyi kaduilla ja toreilla miesvaltaista ulkosalakapakointia. Mallasjuomien myyntiin liittyneet lukuisat väärinkäytökset (myynti laitomaan aikaan, paikan päällä anniskelu) sen sijaan vähentyivät pysyvästi kaupungin kiristettyä 1890-luvulla mallasjuomien vähittäismyyntioikeuksien saantiperusteita.

Alkoholiasetuksia rikottiin myös Helsingin ravintoloissa ja kahviloissa, mutta kokonaisuutena katsoen laillisen anniskelun piirissä tapahtuneilla rikoksilla on yksittäistapausten leima. Syytteet antavat kuvan jossain määrin vakiintumattomasta ja kontrolloimattomasta anniskelulaitoksesta, jonka mahdolliset väärinkäytökset kuitenkin nähtiin virallisella taholla yleensä suhteellisen harmittomina. Laiton alkoholin anniskelu liittyi saumattomasti myös Helsingissä laajalle levinneeseen prostituutioon, muusta alkoholirikollisuudesta sen erottaa ennen muuta anniskelusta saatujen voittojen monenkertainen määrä tavalliseen salakapakointiin verrattuna. Virkavaltaa kiinnosti prostituution yhteydessä lähinnä parittajien kiinnisaanti, ja alkoholisyytteet olivat vain tämän toiminnan sivutuotteita. Alkoholin salapolttua ei Helsingissä tänä ajankohtana tavattu ja alkoholin salakuljetuskin oli syytteistä päätellen perin vähäistä.

Alkoholirikoksista syytettyjen omaleimaisimpia ja muusta rikollisuudesta selvimmän erottuvia piirteitä ovat vahva naisvaltaisuus (mallasjuomarikoksissa 66 % ja paloviinarikoksissa 55 %) ja syytettyjen huomattavan korkea keski-ikä (lähes 40 vuotta). Paloviinan salakapa-

---

Kirjoitus pohjautuu tekijän pro gradu -työhön: Laiton väkijuomaliike ja sen luomat alkoholipoliittiset ja yhteiskunnalliset ongelmat Helsingissä vuosina 1884—1905. Helsingin yliopisto, historian laitos 1987.

¹ Laittomaan väkijuomaliikkeeseen on tässä sisällytetty kaikki alkoholiasetusten vastaiset Helsingin raastuvanoikeudessa esille tulleet rikkomukset.

² Vuosina 1884—1905 tapauksia 2 085; enimmillään alkoholirikoksia oli jopa 17 % kaikista raastuvanoikeuden käsittelemistä rikostapauksista.

koitsijoilla oli tunnolla usein myös muuta pikkurikollisuutta, ja heidän kohdallaan voidaan puhua eräänlaisesta epäsosiaalisesta ja laittomiin ansiomahdollisuuksiin perustuvasta elämäntavasta.

Alkoholirikollisuus osoittautuu vahvasti kaupunginosa-, kortteli- ja jopa talokohtaiseksi ilmiöksi, sillä muuttamat Sörnäisten ja Punavuoren osoitteet kattavat suuren osan kaikista laittomaan väkijuomaliikkeeseen liittyvistä syyteistä. Etsittäessä selityksiä alkoholirikollisuuden esiintymiselle kiintyy huomio ensin niihin erilaisiin rajoituksiin, joilla kontrolloitiin nimenomaan työväestön alkoholinkäyttöä (aluerajoitukset, viikonlopun anniskelukiellot kansanravintoloissa jne.). Rajoitukset olivat luomassa tilannetta, jossa työväestön viikonloppuun keskittyvä juomatapa tuotti salakapakaille runsaasti uusia asiakkaita. Kunnallisen anniskeluosakeyhtiön harvalukuiset ravintolat kontrolloivat jokaisen sisälle pyrkijän, mutta salakapakkaan pääsi kuka tahansa ja koska tahansa. Alkoholirikollisuuden leviämistä edesauttoi myös yleinen näkemys, jonka mukaan tavallista salakapakointia ei oikeastaan edes pidetty rikoksena, vaan tavallaan ymmärrettävänä elinkeinona. Laiton alkoholikauppa tarjosikin monelle taloudellisessa ahdingossa elävälle varteen otettavan mahdollisuuden ansaita elantonsa. Raastuvanoikeuden tuomiokirjat kertovatkin uudestaan ja uudestaan kertaikkisten toimeentulovaikeuksien kanssa kamppailevista ihmisistä, jotka saattoivat pitää käyhäinapua huomattavasti laitonta viinanmyyntiä häpeällisempänä selviytymiskeinona. Elinkeinoon houkuttelevuutta lisäsivät lain määräämät suhteellisen lievät rangaistukset ja rangaistusten täytäntöönpanossa esiintynyt tehottomuus. Eri-laisten kauppiaiden alttiutta rikkoo asetuksia puolestaan lisäksi armoton kilpailu asiakkaista; tässä yhteydessä esimerkiksi laissa säädetyistä myyntiajoista oli pakko tinkiä

asiakassuhteen säilyttämisen nimissä.

Laiton väkijuomaliike koettiin ennen kaikkea poliisia työllistäväksi järjestyksenpidon ongelmaksi, joka aina toi mukanaan myös muuta rikollisuutta ja yleistä levottomuutta. Tähän liittyen laitton väkijuomaliike oli monille myös moraalinen ongelma, turmiota tuottava ”mätäpesäke”, joka oli poistettava, ennen kuin se saastutti koko pääkaupungin työväestön. Helsingin virallinen alkoholipoliittikka reagoi alkoholirikollisuuteen melko laimeasti, päävastuu jätettiin poliisille ja oikeuslaitokselle ja poliisivalvonnan tehostaminen nähtiin myös parhaana vastatoimenpiteenä alkoholirikollisuudelle. Poliisin työtä puolestaan haittasivat mm. vapaaehtoisten todistajien puute ja vaikeudet hankkia raskauttavia näyttöjä yksityisasunnoista.

Laiton väkijuomaliike kytkettiin luonnollisesti myös kielto lakikeskusteluun ja olemassa olevaa alkoholirikollisuutta käytettiin puolin ja toisin alkoholipoliittisena lyömäaseena ja esimerkkinä niin kielto lain puolesta kuin sitä vastaanakin. Kielto lain vastustajat näkivät alkoholirikollisuuden räjähdysmäisen kasvun ja yleisen lainkunnioituksen romahtamisen olevan kielto lain väistämättömiä seurauksia, ja jo olemassa oleva alkoholirikollisuus osoitti ihmisten olevan erittäin valmiita rikkomaan lakia, mikäli alkoholin saatavuutta vain vähänkin rajoitettiin. Kielto lain puoltajat katsoivat puolestaan laillisen alkoholin tarjonnan synnyttävän ympärilleen myös alkoholirikollisuutta, joka sekin vähitellen poistuisi täydellisen kielto lain myötä. Esimerkkinä vedottiin oman maan alkoholirikollisuustilastoihin, jotka osoittivat jatkuvaa vähenemistä, vaikka lainsäädäntö oli samanaikaisesti koko ajan tiukentunut.

Kai Häggman

Annosteltua isyyttä

Seppo Helminen

Ole nyt yrittämättä
näin kuin minä
yli elämän
niin muina miehinä,
etten itseäni tunne.

Kunpa oppisit elämän niin
kuin olisit sen itse valinnut,
vienyt hitaaseen valssiin
suoraan mutta lempeästi
silmiin katsoen, ympäri ympäri
ja sitten vielä
yrittäisit saatolle
lievän huimauksen soidessa
päässäsi.

Sitähän saa ja täytyy
olla uskollinen
aatteelle isänmaalle kaikelle,
mutta itselleen: pystyssä päin
omassa selkärangassaan
kuin häpeäpaalussa, tuomittuna.

Maailmahan nyt on mikä on
eikä sinulla poikani ole
siihen vielä mitään osaa,
pelkkä arpa, ikuinen
mahdollisuus.